

Motion till riksdagen 2020/21:2062

av **Mathias Tegnér och Serkan Köse (båda S)**

Marint reservat runt Arktis

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett marint reservat runt Arktis och om behovet av ett fortsatt starkt svenskt engagemang i det arktiska rådet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Arktis beskrivs ofta som det stora ishavet vid Nordpolen med omkringliggande landområden. Vilka landområden som egentligen räknas till Arktis kan diskuteras, då det finns flera olika definitioner.

En geografisk definition är de områden som ligger norr om norra polcirkeln och ibland har det varit det område som har arktiskt klimat, dvs. alla årets månader har en genomsnittstemperatur som understiger 10 grader.

Arktis kan enkelt sagt beskrivas som det arktiska havet, samt den ismassa som täcker Nordpolen. Ett område ditt världens blickar nu allt oftare vänds kopplat till såväl klimat, säkerhet som nya handelsvägar. En plats där Sverige har en viktig roll att fylla.

Arktis och isen

Den arktiska faunan är på många sätt unik. Den till synes hårda och karga naturen skapar unika möjligheter för djur och växter under sommarhalvåret, bland annat tack vare tillgång till sol, dygnet runt. Arktiska havet är ett av de mest produktiva marinekologiska systemen i världen. En viktig förutsättning för Arktis biodiversitet är just det istäcke som nu är hotat. Istäcket huserar växter, bland annat alger, samt djur såsom polartorsk. Om polartorsken hotas, hotas också den fisk och fågel som är beroende av polartorsken. Kort sagt hotas växter och djur ovanför, i och under istäcket av dess förändring och förminskning.

De senaste åren har issmältningen tilltagit och utvecklingen är mycket oroande då ismassan är en förutsättning för den biologiska mångfald som finns i området. Ismassans

minskning är också oroande, då det riskerar att påverka havens vattennivåer och annat. År 1980 täckte ismassan ungefär 8 miljoner kvadratkilometer. Under ett antal år på 10-talet har nya bottennivåer i omfattningen av istäcket slagits, även om istäcket återhämtade sig något under 2013. Trenden är dock tydlig: istäcket försvinner snabbt. Jämfört med 1980 har en yta som motsvarar upp emot halva USA redan försvunnit.

Amerikanska Snow and Ice Data Center konstaterar i en rapport att isen inte smält så kraftigt som den gjort under sommaren 2020, med undantag för 2012. Även om det finns variationer mellan åren, så är trenden således mycket tydlig.

Olje- och gasexploatering runt Arktis

En av konsekvenserna av den globala uppvärmningen och att isens storlek minskar är att det också möjliggjort en ökad exploatering av olja och gas på platser där det tidigare inte har varit möjligt. Effekten av oljeborring i Arktis torde vid ett oljeutsläpp leda till värre konsekvenser än vid utsläpp i andra områden. Orsakerna till detta är dels att området är otillgängligt, dels att oljan blir trögflytande i det kalla vattnet, vilket också kan leda till att oljan inte kan brännas.

Det kommer vara något av en historiens ironi om mänskligheten borrar olja i områden som enbart är tillgängliga på grund av den globala uppvärmningen. Dessa aktiviteter måste stoppas. År 2016 beslutade ett antal länder, däribland Sverige och EU att inrätta ett marint reservat på Antarktis. Detta bör ses som ett föredöme i arbetet för att rädda Arktis.

Transporter och fiske runt Arktis

Utvecklingen där istäcket tydligt har dragit sig tillbaka runt norra polcirkeln ökar naturligtvis också möjligheterna att fiska och färdas genom Norra ishavet. Detta skulle inte vara möjligt om ett marint reservat inrättades vid Arktis. Tills ett sådant är inrättat måste Sverige verka för ett stopp för bottenrålning i området, som ödelägger djurlivet längs havets botten.

Arktiska rådet

Arktiska rådet skapades 1996 som en konsekvens av Ottawa-deklarationen, där de åtta länderna som idag ingår i rådet enades om att ett mellanstatligt forum skulle inrättas. Dessa åtta arktiska stater är Danmark, Finland, Island, Kanada, Norge, Ryssland, Sverige och USA. Dessutom består rådet av sex internationella organisationer som representerar områdets ursprungsbefolkning. Syftet med rådet är att främja samarbete mellan de arktiska staterna. Sedan starten har ordförandeskapet roterat mellan medlemsländerna.

En av de viktigaste frågorna på 90-talet när rådet skapades var de höga halterna av miljögifter i växter och djur på Arktis. Idag finns upp emot 80 projekt inom ramen för samarbetet. Enligt Riksrevisionen är Arktiska rådet ett värdefullt forum för internationella diskussioner och förhandlingar i arktiska frågor och för att producera vetenskapligt grundad kunskap om utvecklingen i Arktis.

I samma granskning konkluderar Riksrevisionen att ett av de förbättringsområden som föreligger inom hela rådet är ett behov av att förbättra medlemsländernas uppfölj-

ning av implementeringen av rådets rekommendationer. Den svenska regeringen har tidigare vidtagit sådana åtgärder men mycket återstår för att kunna ge en överblick över implementeringsläget. För att Arktiska rådet skall fungera finns således ett behov av bättre återkoppling av implementeringen av rådets rekommendationer.

Trots att granskningen är huvudsakligen positiv är ibland känslan att de stora frågorna, såsom minskningen av istäcket på Arktis eller konsekvenserna av oljeutvinning, inte har blivit en del av de förhandlingar som förs inom rådet. Även om forskning inom dessa områden är av oerhörd vikt kan Arktiska rådet verkligen göra nytta om de stora frågorna också diskuteras där.

Den minskande ismassan på Arktis har möjliggjort, och kommer troligen i framtiden i ännu högre grad möjliggöra, olje- och gasutvinning i Arktis. Det innebär dock inte att det på något sätt är lämpligt eller ansvarsfullt. Det riskerar det unika växt- och djurlivet på Arktis och kan genom dess kyla, otillgänglighet och avstånd tänkas bidra till framtida omfattande negativa miljökonsekvenser.

Sverige har inte råd med fler förlorade år

Det svenska ordförandeskapet 2011–2013 kan på många sätt ses som en förlorad tid i dessa frågor, då Sverige genom dåvarande utrikesminister Carl Bildt valde att inte driva ett stopp för oljeutvinning, med motiveringen att ”en sådan prioritering skulle lett till /.../ betydligt färre resultat”.

Såväl för dessa frågor men också frågor som nya transportleder och den aktuella säkerhetspolitiken gör Arktis högtintressant för Europeiska unionen. För Sveriges del behöver vi stärka vårt engagemang i Arktiska rådet och aktivt delta på olika arktiska arenor och nätverk.

Mathias Tegnér (S)

Serkan Köse (S)